

*Панасюк А. О.,
слухач Інституту спеціальної підготовки
Національної академії прокуратури України*

НАУКОВІ ТЕНДЕНЦІЇ У ВИКОРИСТАННІ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ ПІД ЧАС ВИЯВЛЕННЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню наукових тенденцій у використанні мережі Інтернет під час виявлення та розслідування злочинів. Визначено множинність підходів до використання мережі Інтернет під час виявлення та розслідування злочинів. У рамках дослідження генезису наявних концепцій, учень і підходів до мережі Інтернет установлено, що їх розвиток ішов від розгляду кількісних характеристик до якісних показників. Виділено основні етапи формування наукових підходів до мережі Інтернет.

Ключові слова: наукові тенденції, мережа Інтернет, злочин, криміналістика, кримінальне провадження.

Постановка проблеми. Розвиток наукових досліджень щодо використання мережі Інтернет у виявленні та розслідуванні злочинів набирає обертів, демонструючи стабільно наростаючі показники. Розуміючи масштабність і можливості такого революційного техніко-технологічного продукту, як мережа Інтернет, більшість учених і практичних працівників спрямували свої зусилля для використання його в професійній діяльності. Проте без належного теоретичного дослідження мережі Інтернет з подальшою практичною апробацією її можливостей у кримінальному провадженні існують ризики допущення помилок і настання негативних наслідків.

Криміналістика [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7] як синтезуюча наука з моменту свого виникнення застосовувала досягнення природничих і технічних наук, з часом збільшуючи їх частку в теоретичних і методологічних засадах криміналістики. Сучасні технічні та природничі науки скеровують напрями економічного, соціального й політичного розвитку, констатуючи постійне вдосконалення та розширення горизонту можливостей суспільства. Напрями, в яких розгортається означений горизонт, тісно переплітаються з розвитком більш розумної організації праці, що детермінує відповідну модифікацію стратифікації людської діяльності зі створенням нових суспільних інститутів. Отже, виникає історично зумовлений етап, який потребує спільного використання знань як природних, технічних, так і гуманітарних наук для пояснення й обґрунтування нових складних напрямів.

Мета статті – проведення аналізу теоретико-методологічних і праксеологічних засад наукових доробок щодо використання мережі Інтернет у виявленні та розслідуванні злочинів з метою дослідження наукових тенденцій у цьому напрямі.

Вклад основного матеріалу дослідження. Інтеграція криміналістики й технічних наук створює унікальне середовище для теоретичного осмислення та системного узагальнення сучасного криміналістичного підходу використання мережі Інтернет у виявленні та розслідуванні злочинів. З урахуванням таких напрацювань у рамках криміналістичного підходу виділено дві тенденції, які посприяли становленню

предметної основи використання мережі Інтернет у криміналістиці, як *глобальний технічний і технологічний розвиток*.

У рамках дослідження генезису наявних концепцій, учень і підходів щодо мережі Інтернет установлено, що їх розвиток ішов від розгляду кількісних характеристик до якісних показників. Спроби наукового пізнання мережі Інтернет зумовили появу й розвиток підходів до самого поняття «мережа Інтернет».

З криміналістичного погляду мережа Інтернет є цілісною інформаційною системою, яка виступає в ролі потенційного джерела криміналістично значущої інформації та є водночас засобом доступу до неї. У мережі Інтернет виникають і формуються відомості, виявлення, фіксація, вилучення та дослідження яких можуть сприяти розкриттю й розслідуванню правопорушень. Тобто під інформацією з мережі Інтернет розуміється інформація (відомості, дані, повідомлення), представлені в онлайн-цифровій формі, що передається в мережі Інтернет.

Проведення фундаментального аналізу теоретико-методологічних і праксеологічних засад наукових доробок дає можливість свідчити про багатоаспектність і багатозначність мережі Інтернет і визначити множинність підходів до використання мережі Інтернет у виявленні та розслідуванні злочинів, де основними можна виділити таке:

- 1) мережа Інтернет як джерело інформації щодо обставин події можливого злочину, дані щодо якої не внесені до ЄРДР;
- 2) мережа Інтернет як джерело інформації щодо обставин події злочину, дані щодо якої внесені до ЄРДР;
- 3) мережа Інтернет як джерело інформації для прийняття організаційних, тактичних і процесуальних рішень у рамках кримінального провадження.

Використання мережі Інтернет у виявленні та розслідуванні злочинів сприяє уточненню криміналістичної характеристики, внесенню змін шляхом доповнення її елементів. Аналіз наукових публікацій свідчить про те, що вчені виділяють на основі змістовно-функціонального й інформаційно-технологічного підходів характерні ознаки для складників мережі Інтернет [8; 9; 10; 11; 12]. З огляду на це, можна говорити про те, що інтенсифікація впровадження мережі Інтернет у суспільну практику та зростання її значущості робить її привабливою й необхідним об'єктом дослідження різних наук, у тому числі й у межах криміналістики, що зумовлено використанням її в діяльності злочинців також. Так, у своїй сукупності результати вивчення наукових поглядів щодо використання мережі Інтернет у виявленні та розслідуванні злочинів і практичних потреб, що виникають у кримінальному провадженні, на міждисциплінарному підході створюються теоретичні передумови вирішення цієї проблематики, а також надаються можливі рішення реалізації таких.

Сьогодні в науковій літературі юридичного характеру бракує ґрунтовних досліджень, що висвітлювали б питання використання мережі Інтернет у виявленні та розслідуванні злочинів, які, з одного боку, сприяли б своєчасному виявленню нових способів злочинної діяльності, а з іншого – могли б суттєво підвищити ефективність діяльності слідчого з виявлення та розкриття злочинів [13, с. 47–50]. Результати анкетування свідчать, що, на думку практичних працівників (прокурорів – 100 осіб, слідчих – 100 осіб, оперативних працівників – 50 осіб), нині існує необхідність у науковому розробленні криміналістичного аналізу виявлення та розслідування злочинів з використання мережі Інтернет: так (ствердно) відповіли 203 особи; ні – 10; можливо – 37 осіб [14].

На підставі аналізу і зіставлення конкретних кримінальних проваджень установлена необхідність урахування під час опису елементів криміналістичної характеристики відповідної специфіки. Наприклад, характерні онлайн-риси, які стосуються особистості злочинця та місця вчинення злочину, можуть помітно відрізнитися для великих міст і селищ, що набагато швидше доводиться завдяки оперативній інформації з мережі Інтернет. Завжди основна мета теоретичної концепції конкретизується через теоретичне осмислення закономірностей процесу інтеграції та розроблення конкретних практичних пропозицій і рекомендацій [15, с. 33].

Використання наукових положень щодо мережі Інтернет у криміналістиці сприятиме практичному апробуванню теоретичних напрацювань. Одним із можливих напрямів підвищення результативності процесу розслідування може бути фіксація криміналістично значущої інформації в сучасних технічних засобах, що використовують онлайн-форму її подання.

Використання інформації з мережі Інтернет, представленій в онлайн-формі, в доведенні можливо за умови дотримання таких основних правил:

а) інформація отримана з дотриманням вимог кримінального процесуального законодавства;

б) вихідна інформація повинна фіксуватися на фізичних носіях так, щоб забезпечити її цілісність, надійне зберігання й можливість перевірки в подальшому.

Вищеокреслене може бути забезпечено шляхом:

1) запису вихідної інформації на матеріальний носій, що виключає можливість здійснення в подальшому модифікації на ньому інформації;

2) використання спеціальних програмних засобів авторизації інформації, представленій в цифровому вигляді;

3) шифрування інформації (застосування різних способів і засобів);

4) онлайн аудіоінформацію, відео-, фотозображення потрібно буде відновити разом з інформацією щодо їх створення;

5) онлайн аудіоінформацію, відео-, фотозображення, які зберігаються у вигляді файлів, необхідно зберігати в оригінальних форматах файлів, обумовлених використанням конкретних технічних засобів;

6) під час зберігання або оброблення онлайн інформації на засобі доступу (в тому числі й стаціонарно або на сервері) повинні здійснюватися заходи щодо розмежування доступу до неї різних категорій осіб;

7) різного роду дослідженням повинні піддаватися не вихідні оригінали онлайн аудіоінформації, відео-, фотозображень, а їх копії;

8) під час оброблення онлайн інформації особи, які її здійснюють, повинні мати досвід проведення таких операцій і чітко уявляти її наслідки, щоб не завдати шкоди оброблюваній інформації;

9) під час оброблення такої інформації має здійснюватися протоколювання здійснюваних операцій (дій тощо).

Відповідно до проведеного дослідження, виділено основні етапи формування наукових підходів до мережі Інтернет:

I – поява окремих досліджень технічної спрямованості, які заклали основи для введення поняття «мережа Інтернет» у науковий обіг;

II – синтез методів і засобів наукового пошуку (технічних та інших наук) у криміналістичних дослідженнях;

III – введення в криміналістичну термінологію нових розробок, зокрема щодо застосування мережі Інтернет для вирішення завдань криміналістики.

Отже, на базі основних етапів формування наукових підходів до мережі Інтернет сформовані конкретні пропозиції, спрямовані на:

1) формування нового синтезованого криміналістичного підходу;

2) його впровадження в практику боротьби зі злочинністю;

3) висунення пропозицій щодо організаційного й тактичного забезпечення розслідування злочинів;

4) удосконалення професійної підготовки фахівців у сфері правозастосування.

Висновки. Проведення аналізу теоретико-методологічних і праксеологічних засад наукових доробок щодо використання мережі Інтернет у виявленні та розслідуванні злочинів дало змогу виділити такі наукові тенденції: 1) формування нового синтезованого криміналістичного підходу; 2) його впровадження в практику боротьби зі злочинністю; 3) висунення пропозицій щодо організаційного й тактичного забезпечення розслідування злочинів; 4) удосконалення професійної підготовки фахівців у сфері правозастосування. Вищеокреслені тенденції в подальшому необхідно теоретично оптимізувати та практично апробувати з метою більш ефективного впровадження.

Література:

1. Криміналістика: учеб. для вузов / Т.В. Аверьянова, Р.С. Белкин, Ю.Г. Корухов, Е.Р. Россинская; под ред. Р.С. Белкина. Москва: НОРМА, 2002. 990 с.
2. Криміналістика: учеб. для вузов / Т.В. Аверьянова, Р.С. Белкин, Ю.Г. Корухов, Е.Р. Россинская; под ред. Р. С. Белкина. Москва: НОРМА, 2005. 992 с.
3. Белкин Р.С. Криміналістика: проблемы сегодняшнего дня. Злободневные вопросы российской криміналістики. Москва: НОРМА-ИНФРА М, 2001. 240 с.
4. Белкин Р.С., Винберг А.И. Криміналістика и доказывание (методологические проблемы). Москва: Юрид. лит., 1969. 216 с.
5. Берназ В.Д., Бірюков В.В., Волобуєв А.Ф. Криміналістика: підручник / за заг. ред. А.Ф. Волобуєва. Харків: ХНУВС, 2011. 666 с.
6. Криміналістика: підруч. / за ред. В.Ю. Шепітька. Харків: Право, 2008. 462 с.
7. Тищенко В.В., Вашук О.П. Криміналістика: навч.-метод. посіб. Одеса: Юрид. л-ра, 2015. 200 с.

8. Крыгин С.В. Расследование преступлений, совершаемых в сфере компьютерной информации: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. Нижний Новгород: Нижегород. акад. МВД России, 2002. 30 с.
9. Мещеряков В.А. Основы методики расследования преступлений в сфере компьютерной информации: дисс. ... докт. юрид. наук. Воронеж, 2001. 385 с.
10. Григорьев О.Г. Роль и уголовно-процессуальное значение компьютерной информации на досудебных стадиях уголовного судопроизводства: дисс. ... канд. юрид. наук. Тюмень, 2003. 221 с.
11. Дробатухин В.С. Кибернетическое моделирование при расследовании преступлений: дисс. ... канд. юрид. наук. Москва, 1998. 198 с.
12. Вехов В.Б. Концептуальные вопросы формирования криминалистического компьютероведения. *Вопросы борьбы с преступностью*: сб. науч. тр. / Волгоградская академия МВД России. Волгоград: ГУ «Издатель», 2004. С. 132-145.
13. Цехан Д.М. Використання високих інформаційних технологій в оперативно-розшуковій діяльності органів внутрішніх справ: монографія. Одеса: Юридична література, 2011. 216 с.
14. Панасюк А.О. Результаты анкетування практичних працівників 2013–2015 рр.
15. Вашук О.П. Побудова концепції інтеграції положень антроподжерельної невербальної інформації в криміналістику. *Інформаційне забезпечення розслідування злочинів*: матеріали VI Міжнародного круглого столу (24 травня 2018 р., м. Одеса) / відп. за вип.: В.В. Тищенко, О.П. Вашук, Д.В. Ніконович; НУ «ОЮА». Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2018. 128 с.

Панасюк А. А. Научные тенденции в использовании сети Интернет при выявлении и расследовании преступлений

Аннотация. Статья посвящена исследованию научных тенденций в использовании сети Интернет при выявлении и расследовании преступлений. Определена множественность подходов по использованию сети Интернет при выявлении и расследовании преступлений. В рамках исследования генезиса существующих концепций, учений и подходов к сети Интернет установлено, что их развитие шло от рассмотрения количественных характеристик к качественным показателям. Выделены основные этапы формирования научных подходов к сети Интернет.

Ключевые слова: научные тенденции, сеть Интернет, преступление, криминалистика, уголовное производство.

Panasyuk A. Scientific trends in the use of the Internet in the detection and investigation of crimes

Summary. The article is devoted to the study of scientific trends in the use of the Internet in the detection and investigation of crimes. The multiplicity of approaches to the use of the Internet in the detection and investigation of crimes. As part of the study of the genesis of existing concepts, teachings and approaches to the Internet, it was established that their development proceeded from consideration of quantitative characteristics to qualitative indicators. The main stages of the formation of scientific approaches to the Internet are highlighted.

Key words: scientific trends, Internet, crime, criminalistics, criminal proceedings.